

ศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

A study of dogma the results towards the Boon Phawad tradition of Sam Paw
community, Maung District, Udonthani Province

พระมหาเจนภพ ปภาโส (วรเมธาพงศ์)¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต², พระครูจิรธรรมธัช³
และ อริย์ธัช เลิศรวมโชค⁴

Phramaha Janephop Pabhāso (Vearamethanpong)¹, Phrakru Phisalsarbunthit²,

Phrakrujiradhammathat³ and Arithat Loesruamchok⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author E-mail: ¹ kittyplus787895@gmail.com

Retrieved: May 7, 2023; Revised: June 13, 2023; Accepted: July 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีบุญผะเหวดในภาคอีสาน และในทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน 2. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 3. เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน เป็นการรักษาไว้ซึ่งประเพณี ฮีต 12 ของกิจกรรมงานบุญในภาคอีสานทุก ๆ จังหวัด ส่วนมากจะจัดขึ้นใน เดือน 2 ถึงเดือน 4 คนอีสานเรียนว่าบุญผะเหวด อิทธิพลเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

2. ประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นกิจกรรมของชุมชนที่มีความร่วมมือระหว่าง วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และโรงเรียนเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื้อหาของการเทศน์ผะเหวดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเทศน์ตามคัมภีร์ไบเบิลสมัยเก่า และการเทศน์แบบนอกคัมภีร์มีการแต่งเรื่องเพื่อให้เกิดคติเตือนใจให้เข้ากับยุคสมัย วิธีการเทศน์ผะเหวด เป็นการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่

3. ความเชื่อประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีความเชื่อเรื่อง พระศรีอริยเมตไตร เมื่อฟังเทศน์ครบทั้ง 13 กัณฑ์ จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตร ที่ส่งผลให้เป็นการปลูกฝัง การเรียนรู้ของประชาชน มีการเสียสละส่วนตน เพื่อส่วนรวม

คำสำคัญ: ความเชื่อ, ประเพณีบุญพะเหวด

Abstract

Study a conceptual framework about Boon Pha Wet in Isan region and Buddhism. This research as a conceptual framework about the believe of Boon Pha Wet at Sampraw Village Muang District Udon Thani Province. The objectives of this research are: 1) to study on the influence of the preaching of Boon Pha Wet in Isan region; 2) to study on a tradition of the preaching of Boon Pha Wet in Sampraw Village Muang District Udon Thani Province; 3) to study on a believe of Boon Pha Wet at Sampraw Village Muang District Udon Thani Province.

The results revealed that:

1. The influence of Boon Pha Wet preaching in Isan region; to conserve the Isan twelve traditions of the religious ceremony in every Provinces; held on 2nd to 4th month called Boon Pha Wet. The result of conserve this tradition to create harmony and love of the village and society.

2. A tradition of the preaching of Boon Pha Wet in Sampraw Sub-District Muang District Udon Thani Province; the ceremony held by monastery, community leaders, government agencies and school to create harmony and unity in society. There are two types of the preaching of Boon Pha Wet as follows: 1) Preaching by old tradition with palm leaves and 2) Preaching by new tradition with moral of the stories.

3. A Believe of Boon Pha Wet of Sampraw Village Muang District Udon Thani Province; the one who finished by 13 chapters of the Boon Pha Wet will birth in the era of Metreya Buddha and especially, learn how to sacrifice self-benefit to others.

Keywords: Believe, The tradition of Boon Pha Wet

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทในสังคมมากเท่าไร ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น นั้นเป็นการเพิ่มจริยธรรมทางสังคมที่ทรงคุณค่า เพราะจริยธรรมนั้นคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) เป็นวัตรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่จะทำให้ความเป็นไปตาม

ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ บังเกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ให้มากที่สุดหรือการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของธรรมชาติโดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสรรค์สร้างเหตุปัจจัยต่างๆ ให้เป็นไปอย่างก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) อันเป็นหลักแห่งความประพฤติหรือ แนวทางการประพฤติที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 1533) เป้าประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรม และนั่นเองที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาขึ้นมา เป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวให้บุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยนั้น ได้มีจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เรียกว่า ฮีต 12 และยังมีข้อกรณีกิจที่สนับสนุนหรือเสริมฮีต 12 เรียกว่า คอง 14 (บัวศรี ศรีสูง, 2533)

ประเพณีการพึ่งเทศน์พระเวทสามารถอธิบายถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และพฤติกรรมของคนในชุมชนในด้านความเชื่อมีความเชื่อว่า ผู้ที่พึ่งเทศน์มหาชาติหรือรับอุปถัมภ์เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์จะได้รับอานิสงส์มาก การเทศน์พระเวทจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เข้าสู่วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง และมีความละเอียดลึกซึ้งในการเทศน์พระเวทนั้นจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดระหว่างผู้สื่อสารโดยอาศัยสื่อคือบทเทศน์และทำนองการเทศน์ซึ่งลักษณะของทำนองเป็นส่วนช่วยอธิบายถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ทุกทำนองมีส่วนสำคัญทำให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเทศน์พระเวทจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการเทศน์แบบอื่น ๆ การศึกษาหาข้อมูลต้นกำเนิดของการเทศน์พระเวทเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะช่วยอธิบายถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้การเทศน์พระเวทมีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิธีการเรียนรู้และการสืบทอดการเทศน์พระเวทของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบันต้องศึกษาเรียนรู้กับครูผู้สอน ซึ่งเป็นทั้งพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้มีประสบการณ์ในการเทศน์หรือมัคคนายกที่มีประสบการณ์ในการเทศน์พระเวท ดังนั้นวิธีการถ่ายทอดจึงไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำนองและวิธีการเทศน์พระเวทมีรูปแบบวิธีการถ่ายทอดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีวิธีการแสดงสัญลักษณ์ในการใช้เสียงที่หลากหลาย เช่น การขึ้นเสียง การลงเสียงทำให้ทำนองการเทศน์น่าสนใจ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (ธิดิพล กันตังค์, 2555) ในภาคอีสาน ปฏิบัติและเชื่อถือตามประเพณีนี้มาตลอด การที่บุญพระเวทเป็นบุญใหญ่มีความสำคัญต่อชาวอีสาน มีมูลเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ชาวอีสานมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญพระเวท หรือบุญมหาชาติ เพราะคำว่าพระเวส หมายถึง พระเวสสันดร ส่วนมหาชาติ หมายถึง พระชาติสุดท้ายและเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอันใหญ่หลวงเพื่อบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรถือเป็นแบบอย่างของมนุษย์ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุดที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม และจริยธรรม จึงเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าพระชาติอื่น ๆ (ธวัช ปุณฺณโก, 2530) เรื่อง มหาชาติหรือมหาเวสสันดร

ถือเป็นวรรณกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่ามหาชาติชาดก หรือมหาเวสสันดรชาดก เพราะเป็นชาดกที่แพร่หลายมากที่สุดเรื่องหนึ่ง (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2526) วรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา ประการที่สอง นอกจากความศรัทธาต่อพระเวสสันดรแล้วชาวอีสานยังมีมูลเหตุในการทำบุญเทศน์พะเหวดจากความเชื่อในหนังสือมัลลยหมีนมาลย์แสน ซึ่งเป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มัลลยสูตร แต่งโดยพระภิกษุชาวล้านนา เป็นภาษาบาลี (สนิท ตั้งทวี, 2527) ต่อมานักปราชญ์พื้นบ้านไทย-ลาว ได้รจนาเป็นมัลลยหมีนมาลย์แสนตามรูปแบบ และทำนองการแต่งแบบพื้นบ้าน โดยกล่าวถึง พระมัลลย เป็นอรหันต์รูปหนึ่งมีฤทธิ์มาก เคยไปโปรดสัตว์นรก และได้เทศน์สั่งสอนปวงชนให้หลีกเลียงภัยนรก วันหนึ่งพระมัลลยได้รับถวายดอกบัวจากชายยากจน จึงได้นำไปบูชาพระธาตุแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต่อมาพระศรีอริยเมตไตรยได้เสด็จมาสนทนากับและได้ถามถึงสภาพความเป็นไปในโลกมนุษย์พระศรีอริยเมตไตรย ตรัสว่า พระองค์จะเสด็จลงไปประกาศ ศาสนาเมื่อศาสนาของพระโคตมสันตสูละดับได้กล่าวถึง การปฏิบัติของผู้จะไปเกิดในยุคศาสนาของพระองค์ (สนิท อาบวรรัตน์, 2529) ประเพณีการทำบุญเทศน์พะเหวด ซึ่งมีมูลเหตุเนื่องมาจากความเชื่อจากพระคัมภีร์มัลลยหมีนมาลย์แสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรยหรือ เข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจงอย่าทำร้ายบิดามารดา สมณะพราหมณาจารย์ อย่ายุยงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน และต้องฟังพระธรรมเทศนา เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว (ยุพา กาพันธ์, 2544)

ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นอีกแห่งหนึ่งที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต สังคมของชาวจังหวัดอุดรธานีจึงมีความสงบร่มเย็นมาช้านาน ความมั่นคงของพุทธศาสนาในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้านศาสนาพิธีประชาชน ได้ปฏิบัติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีพิธีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมด้านศาสนาและพิธีกรรมทั่วไป อันเกิดจากความเชื่อตามหลักศาสนาที่ประชาชนเคารพนับถือ ความเชื่อในลัทธิหรือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันได้แก่ พิธีบวชนาค พิธีถวายเทียนพรรษา พิธีตักบาตรเทโว พิธีทอดกฐิน พิธีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีบรรพชาสามเณรหมู่ภาคฤดูร้อน พิธีเทศน์มหาชาติการทำบุญเทศน์พะเหวด เป็นต้น ซึ่งการเทศน์บุญพะเหวดในปัจจุบัน ประชาชนในพื้นที่นั้นไม่ค่อยเข้าร่วมเท่าที่ควร เพราะสาเหตุความเร่งรีบในเรื่องหน้าที่การงานของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน เมื่อประชาชนในชุมชนออกห่างจากการเข้าวัด ฟังธรรม ฟังเทศน์ ก็ส่งผลในเรื่องการมีความสามัคคีที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จริยธรรมทางสังคมก็น้อยลง ที่ส่งผลให้เห็นปัญหาที่มากมายในข่าวออนไลน์ของพื้นที่ในเรื่องของการกระทำผิดศีลธรรมด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตที่เป็นปัญหาสังคมตามมา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อที่จะได้ศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์พะเหวดในสังคมอีสานเป็นการรวบรวมเรื่องของการเทศน์พะเหวดที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างความเข้าใจประเพณีการเทศน์พะเหวดในตำบลสามพร้าว เพื่อที่จะเข้าใจความเชื่อของประชาชนในกิจกรรมการเทศน์ประเพณีบุญพะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อเป็นการเข้าใจบริบทที่มากขึ้นอันจะนำสู่การแก้ปัญหาของประชาชนในพื้นที่ให้เกิด

ความรัก ที่จะเป็นการสร้างความสามัคคี การเสียสละส่วนตัว เพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นภายในชุมชนเหมือนในสมัยก่อน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการอิทธิพลการเทศน์พระเวทในสังคมอีสาน
2. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์พระเวทในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีบุญพระเวทของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในด้านต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อตามวัฒนธรรมประเพณี ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย
- 2) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย หนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ บทความทางวิชาการที่มีความสัมพันธ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ของการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับงานบุญประเพณีในชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวกับเทศน์พระเวท บุญมหาชาติ เป็นต้น
- 3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 20 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสร้างแบบสัมภาษณ์ เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในการนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการทำการสัมภาษณ์ที่เป็นเอกสารสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ ทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบออกเป็นประเด็นของการศึกษา เช่นประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตรงกัน และแตกต่างกัน เป็นข้อมูลสารสนเทศ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม
2. นำประเด็นวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ของการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดในการวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ แต่ละด้านของการวิจัย

3. จำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในแต่ละบทตามลำดับ และจำแนกองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม มาสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญและตอบปัญหาของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำสาระสำคัญของการวิจัยมาสรุปโดยการพรรณนา

6. นำผลสรุปของการวิจัยมาสู่การอภิปรายผลการวิจัยเพื่อที่จะได้เข้าใจการเชื่อมโยงรูปแบบของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีของการวิจัย งานเขียนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันกับเรื่องที่ทำการศึกษาให้เกิดองค์ความรู้ของการวิจัยเพื่อที่จะได้นำไปใช้ให้เกิดผลประโยชน์ได้ง่ายและครอบคลุมของการวิจัย

7. จัดทำข้อเสนอแนะของการวิจัยโดยแบบออกเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ซึ่งอาจมีบางประเด็นที่ไม่สมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้ศึกษาทำการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

พัฒนาการอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดในสังคมอีสาน มีอิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีต่อประชาชนตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อฟังเทศน์ผะเหวดครบทั้ง 13 กัณฑ์จะได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย 2) ด้านปัจเจกบุคคล เป็นการปลูกฝังในการเรียนรู้ 3) ด้านครอบครัว เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในครอบครัว 4) ด้านชุมชน มีความเสียสละส่วนตน เพื่อส่วนรวม 5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณีฮีต 12 ในสังคมอีสานที่มีการสืบทอดกันมายาวนาน มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม 6) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเพณีการเทศน์ผะเหวดในตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นงานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทุกหมู่บ้านมีการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี โดยมีวันโฮมบุญก่อน พุทธศาสนิกชนมาช่วยกันจัดตกแต่งศาลา หรือสถานที่ที่จะทำบุญ จัดเตรียมเครื่องสักการะ ดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวตอก อย่างละพันท่อน มีการตั้งธงใหญ่ ไว้แปดทิศ และมีศาลเล็กๆ เป็นที่เก็บข้าวพันท่อนและเครื่องดาวหวาน สำหรับผี เปรต และมารรอบๆ ศาลาการเปรียญจะแขวนผ้าผะเหวด วันต่อมาจะมีการแห่พระเวสสันดรชาดก โดยทำเป็นขบวนแห่ มีการประดับตกแต่งขบวนแห่แต่ละขบวนให้มีความสวยงามและเป็นเรื่องราวของพระเวสสันดร ส่วนการเทศน์นั้นจะเป็นการเทศน์ทำนองอีสานมีพระคัมภีร์พระเวสสันดร 13 กัณฑ์ และทำการสวดให้เสร็จภายในวันเดียวโดยมีเจ้าภาพที่มีการจับสลากได้ว่าตนเองได้กัณฑ์อะไรจะเป็นเจ้าภาพในการทำบุญแต่ละกัณฑ์เทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์

ความเชื่อที่ส่งผลต่อประเพณีบุญผะเหวดของชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นประเพณีการบริจาทานครั้งยิ่งใหญ่ คืองานมหากุศล ให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือ ความดีที่ยิ่งใหญ่อันมีการสละความเห็นแก่ตัว ของพระเวสสันดร เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ มีการฟังเทศน์มหาชาติตั้งแต่กัณฑ์แรก ถึงกัณฑ์สุดท้าย โดยเชื่อว่าถ้าฟังเทศน์มหาชาติครบทุกกัณฑ์ภายในวันเดียวจะทำให้ไปเกิดในภพพระ

อริยมเมตไตรย์ การได้รับรู้ถึงความเสียสละของพระเวสสันดร ทำให้ผู้คนได้ซาบซึ้งถึงความดีอันยิ่งใหญ่ เกิดความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา มีผลต่อจิตใจของผู้คนให้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่งดงามของผู้คน จนทำให้มีการสืบทอด สืบสานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติกันทุกหมู่บ้าน จากหมู่บ้าน การจัดงานประเพณีจึงมีคุณค่าทางสังคมเพราะประเพณีทางศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคม เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธทุกคนที่ประพฤติปฏิบัติแบบเดียวกันเพื่อเป็นการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

ความเชื่อการเทศน์บุญผะเหวดของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นงานบุญประเพณีที่สื่อให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจ ร่วมรักสามัคคีของคนในชุมชนมาแต่โบราณกาล เพราะงานบุญดังกล่าวเป็นงานบุญที่ต้องอาศัยเรี่ยวแรงทั้งกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์ของบุคคลหลายฝ่ายมาร่วมด้วยช่วยกัน เริ่มตั้งแต่การตระเตรียมสถานที่บริเวณงาน จนงานแล้วเสร็จ หากจะว่าไปแล้วการสร้างบุญผะเหวดให้เป็นเอกลักษณ์ที่เป็นความเชื่อของประชาชน เพื่อเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างส่วนราชการและภาคประชาชน โดยมีวัดหรือพระพุทธศาสนาเป็นตัวประสานนั้น ดังนั้น อิทธิพลการเทศน์ผะเหวดที่มีจำนวน 6 ด้าน คือ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอริยมเมตไตรย์ เป็นความเชื่อที่ว่า คนเราเมื่อได้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา และฟังเทศน์ผะเหวดได้ครบทุกกัณฑ์แล้วจะได้มีโอกาสไปพบกับพระศรีอริยมเมตไตรย์ จึงทำให้เกิดวิถีชีวิตของคนไทยที่เป็นคนใจบุญ และไม่ประมาทในชีวิต (2) ด้านปัจเจกบุคคล เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่บุคคลในตำบลหนองไฮ ได้เรียนรู้ในการใช้กุศลให้เกิดกุศล รู้จักขมจิตขมใจตนเอง การมีสติเป็นเครื่องป้องกันอันตรายทั้งปวงได้ ชันติป้องกันความหุนหันพลันแล่นได้ (3) ด้านครอบครัว เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่บุคคลในครอบครัว โดยการสร้างความเป็นผู้นำครอบครัวโดยความเป็นสามีที่ดีตามหลักของทศ 6 ความซื่อตรง ทรงสัตย์โรมายา ความถูกต้อง ความจริงใจ ในหน้าที่การงาน การดำเนินชีวิต โดยสุจริต ไม่หลอกลวงพวงชน ทั้งมีความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่น (4) ด้านชุมชน เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นสอนให้คนในชุมชนหนองไฮได้เรียนรู้ความเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีใจเอื้อเฟื้อต่อคนอื่น (5) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้น ถือเป็นวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ มีการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม รู้จักภารกิจหรือหน้าที่ของความเป็นชายหญิงในการดำเนินการ การแต่งกาย รวมถึงการดำเนินชีวิตในด้านของการกินอาหาร เป็นต้น และ (6) ด้านสิ่งแวดล้อม เรื่องราวที่ปรากฏในพระเวสสันดรนั้นถือเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวตำบลหนองไฮในการพึ่งพาตนเอง ระบบนิเวศน์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระมหาสมชาติ นนฺทมมโก (บุญนารีย์) (2549) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาคุณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา” ผลการวิจัยสรุปว่า การเทศน์มหาชาติแบบล้านนา ก่อให้เกิดคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมล้านนาในการสั่งสอนคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา โดยมีพระเวสสันดรเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้สังคม

ล้านนามีความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่ตึงตัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ ด้านวรรณกรรม ด้านภาษา ด้านสุนทรียะ ด้านจริยธรรม ด้านพฤษชา ด้านเภสัช ด้านวัฒนธรรม และด้านศิลปกรรมจนผู้ฟังเทศน์มหาชาติมีอุปนิสัยจิตใจที่อ่อนโยน เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และมีความยินดีในการให้ทาน รักษา ศิล เจริญภาวนาตามพระจริยาของพระเวสสันดร และ พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา) (2540) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี” ผลการวิจัยสรุปว่า การที่พุทธศาสนิกชนได้ฟังการเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปี ทำให้หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเรื่อง ชีวชาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนคนไทย โดยเห็นได้จากอุปนิสัยที่เป็นคนมักเสียสละให้อภัยง่าย ไม่ผูกโกรธ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้อาวุโสเป็นต้น และคำสอนในเวสสันดรชาดกได้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะด้านจริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณี เมื่อมีการประพาศตามหลักจริยธรรมและมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีขึ้น แล้วสิ่งที่เป็นผลพวงเกิดขึ้นตามมาก็คือ ความสงบสุขของบ้านเมือง ซึ่งมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง โดยที่ผู้นำรัฐได้นำหลักธรรมมาธิปไตยมาเป็นรัฐธรรมนูญในการปกครอง ซึ่งได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ เป็นต้น บ้านเมืองจึงเกิดความสงบสุข ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้นำรัฐจะต้องมีความเสียสละ บำรุงเลี้ยงช่วยเหลือราษฎรด้วยการส่งเสริมสัมมาชีพด้วยนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง และด้านสังคม โดยจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยมีการปฏิบัติต่อกันด้วยระบบการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดตั้งแต่สังคมระดับเล็กสุดคือครอบครัว จนถึงระดับชาติ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งจากอิทธิพลของการฟังเทศน์มหาชาติทั้งสิ้น

องค์ความรู้ใหม่

ความเชื่อการเทศน์พะเหวดในยุคปัจจุบันของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการเทศน์ที่หลากหลายที่พระนักเทศน์รูปแบบเพื่อให้ได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชน ดังนี้

1. รูปแบบการเทศน์พะเหวดประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มี 4 ประเภท คือ รูปแบบการจัดเทศน์พะเหวด รูปแบบ การนิมนต์พระเทศน์พะเหวด รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์พะเหวด และรูปแบบการจัดธรรมาส์เทศน์พะเหวด ประกอบด้วย (1)รูปแบบการจัดเทศน์พะเหวด แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเทศน์แบบเรียงกัณฑ์ และรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์ ซึ่งรูปแบบการเทศน์แบบประยุกต์นี้ ยังแบ่งออกเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ 2 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 3 ธรรมาส์ การเทศน์แบบประยุกต์ 6 ธรรมาส์ และการเทศน์แบบประยุกต์ 13 ธรรมาส์ (2) รูปแบบการนิมนต์พระเทศน์พะเหวด มี 3 รูปแบบ คือ เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นิมนต์พระนักเทศน์ เจ้าอาวาสวัดมอบหมายให้พระผู้รับผิดชอบเป็นผู้นิมนต์ และผู้ที่เจ้าภาพกัณฑ์เทศน์เป็นผู้นิมนต์ การเลือกนิมนต์พระเทศน์พะเหวดของแต่ละวัดนั้นไม่เหมือนกัน บางวัดเลือกนิมนต์พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของญาติโยม บางวัดเน้นนิมนต์พระนักเทศน์ที่อยู่ในวัดเป็นหลัก (3) รูปแบบการจัดสถานที่เทศน์พะเหวด แยกออกเป็นสองส่วน คือ การจัดเตรียมสถานที่ภายนอกบริเวณสถานที่เทศน์ และการจัดเตรียมสถานที่ภายในสำหรับพระเทศน์และผู้ที่นั่งฟัง และ(4) รูปแบบการจัดธรรมาส์

เทศน์พระเวท ของวัดต่าง ๆ มีความเหมือนกัน คือ มีการจัดแต่งธรรมาสน์ให้ดูสวยงามโดยนำต้นกล้วยต้นอ่อนมาผูกไว้ที่ธรรมาสน์ให้ดูเหมือนว่าธรรมาสน์นี้อยู่ในป่าหิมพานต์ หรือตั้งอยู่ในเขาวงกตที่บำเพ็ญพรตของพระเวสสันดร

2. เนื้อหาเทศน์พระเวทของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น ที่มาของเนื้อหาเทศน์พระเวท และเนื้อหาของเทศน์พระเวท เนื้อหาของเทศน์พระเวท แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาในคัมภีร์เทศน์พระเวทและเนื้อหานอกคัมภีร์เทศน์พระเวท

3. วิธีการเทศน์พระเวทของประชาชนชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การเทศน์แบบลำพะเหวด คือ การเทศน์ตามโบราณที่นักปราชญ์ประพันธ์ไว้เป็นร้อยแก้วและการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่ ซึ่งจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะผู้ฟังได้อรุณรสในการฟัง ผู้เทศน์นั้นต้องมีน้ำเสียงที่ดีสามารถโน้มน้าวผู้ฟังให้เกิดอยากทำตามโพธิสัตว์จรีयाได้ ซึ่งการเทศน์ทำนองแหล่นี้นี้มีผลดีตรงที่ไพเราะสะเนาะทำให้ผู้ฟังพลอยกระแสดจิตคล้อยตามได้

4. วัดในชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้รูปแบบที่เป็นจัดกิจกรรมการเทศน์พระเวท และรูปแบบกิจกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ที่ประกอบด้วยการผลิตสื่อที่ใช้ในการนำเสนอเรียนรู้ภายในชุมชนและมีการเผยแพร่สู่ประชาชนให้มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดงานบุญประเพณีบุญพระเวท เพื่อที่จะเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้ที่มีความสนใจเริ่มจาก โรงเรียนในพื้นที่ แล้วขยายไปเป็นการเรียนรู้ที่ใหญ่ขึ้น โดยอาศัยสื่อออนไลน์ในปัจจุบันที่มีการเข้าถึงทุกกลุ่มทั่วประเทศ

5. วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการในพื้นที่ โรงเรียน ได้รวมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน เพื่อที่จะเป็นการสร้างความร่วมมือของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ที่เป็นแบบแผนในการร่วมกันปฏิบัติในการจัดงานประเพณีที่สำคัญของชุมชนเพื่อสร้างการเรียนรู้ทุนทางสังคมของชุมชน ที่เป็นการปลูกฝังการรักชุมชน พัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม จริยธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

๖ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. วัดในตำบลสามพร้าวต้องมีความรู้ในเรื่องของการประยุกต์หลักธรรมจากการเทศนาธรรมในบุญพระเวท โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจของวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อที่จะนำเสนอในแต่ละด้านของกิจกรรม เพื่อที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ประชาชน รัฐ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในการพัฒนาชุมชน และจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

2. ประชาชนในตำบลสามพร้าวมีรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมงานบุญพระเวท เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน และเป็นสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะดึงเยาวชนเข้าวัดในการที่จะเป็นการพัฒนางานบุญของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสามารถตอบสนองความต้องการรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกภาคส่วน

3. ภาครัฐในชุมชนมีความเข้าใจความต้องการประชาชนมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะได้นำความต้องการของประชาชนเข้าสู่แผนการพัฒนาชุมชนให้ตรงตามที่ประชาชนต้องการที่แท้จริงและเป็นการ สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดประเพณีการเทศน์พระเวท
2. ควรศึกษาการใช้ภูมิปัญญาการเทศน์พระเวท เพื่อส่งเสริมความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาให้เกิดคุณค่าที่แท้จริงสู่สังคม
3. ควรศึกษารูปแบบการเทศน์พระเวทในเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และผลที่ได้จากการจัดงานบุญพระเวท
4. ควรศึกษาบุญพระเวทสู่การเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สู่การพัฒนาให้เกิดผลประโยชน์ร่วมระหว่างชุมชน วัด และประชาชน เพื่อจัดการปัญหาสังคมในมิติต่าง

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2530). *คติความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดิพล กันตวิงศ์. (2555). *ทำนองการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีในประเพณีตั้งธัมม์หลวง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บัวศรี ศรีสูง. (2533). *ฮีต-คองอีสาน และปณิธานคดี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2526). *มหาชาติลานนา: การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดีท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา). (2540). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทวนบารมี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาติ นนทมณีโก. (2549). *ศึกษาคุณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2533). *พุทธศาสนากับปรัชญา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- ยุพา กาฬเนตร และคณะ. (2544). *ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมี บุ๊คพับลิเคชั่น.
- สนิท ตั้งทวี. (2527). *วรรณคดีและวรรณกรรมทางศาสนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สันathi อาบัวรัตน์. (2529). *มาลัยหมื่นมาลัยแสน*. นครราชสีมา: ม.ป.พ.